

Samling af Afgørelser

RETTENS DOM (Fjerde Udvidede Afdeling)

9. november 2022 *

»Konkurrence – karteller – markedet for rundt armeringsstål – afgørelse, der fastslår en overtrædelse af artikel 65 KS, efter EKSF-traktatens udløb, på grundlag af forordning (EF) nr. 1/2003 – fastsættelse af priser – begrænsning af og kontrol med produktionen og afsætningen – afgørelse truffet efter annullation af tidligere afgørelser – afholdelse af en ny mundtlig høring i overværelse af medlemsstaternes konkurrencemyndigheder – ret til forsvar – princippet om god forvaltningsskik – rimelig frist – begrundelsespligt – proportionalitet – princippet *ne bis in idem* – ulovlighedsindsigelse – kompleks, samlet og vedvarende overtrædelse – bevis for deltagelsen i kartellet – offentlig afstandtagen – fuld prøvelsesret«

I sag T-657/19,

Feralpi Holding SpA, Brescia (Italien), ved advokaterne G. Roberti og I. Perego,

sagsøger,

mod

Europa-Kommissionen ved P. Rossi, G. Conte og C. Sjödin, som befuldmægtigede, bistået af advokat P. Manzini,

sagsøgt,

angående et søgsmål anlagt i henhold til artikel 263 TEUF med påstand om annullation af Kommissionens afgørelse C(2019) 4969 final af 4. juli 2019 om en procedure efter EKSF-traktatens artikel 65 (sag AT.37956 – Rundt armeringsstål) og/eller om annullation eller nedsættelse af den bøde, som sagsøgeren er blevet pålagt,

har

RETTEN (Fjerde Udvidede Afdeling),

sammensat under rådslagningen af afdelingsformanden, S. Gervasoni, og dommerne L. Madise, P. Nihoul (refererende dommer), R. Frenco og J. Martín y Pérez de Nanclares,

justitssekretær: ekspeditionssekretær J. Palacio González,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 3. juni 2021,

* Processprog: italiensk.

afsagt følgende

Dom¹

I. Sagens baggrund

- 1 Sagsøgeren, Feralpi Holding SpA (tidligere Feralpi Siderurgica SpA og Federalpi Siderurgica SRL), er producent af rundt armeringsstål og har hjemsted i Italien.

A. Kommissionens første afgørelse (2002)

- 2 Fra oktober til december 2000 foretog Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber i henhold til artikel 47 KS en række kontrolundersøgelser hos italienske virksomheder, der producerede rundt armeringsstål, herunder sagsøgeren, og hos en sammenslutning af stålvirksomheder, Federazione Imprese Siderurgiche Italiane (sammenslutningen af italienske jern- og stålvirksomheder, herefter »Federacciai«). Den rettede ligeledes anmodninger om oplysninger til dem i henhold til denne bestemmelse.
- 3 Den 26. marts 2002 indledte Kommissionen en administrativ procedure i henhold til artikel 65 KS og formulerede klagepunkter i henhold til artikel 36 KS (herefter »klagepunktsmeddelelsen«), som bl.a. blev meddelt sagsøgeren. Dette selskab besvarede klagepunktsmeddelelsen den 31. maj 2002.
- 4 En mundtlig høring af parterne i den administrative procedure fandt sted den 13. juni 2002.
- 5 Den 12. august 2002 tilsendte Kommissionen de samme adressater en supplerende klagepunktsmeddelelse (herefter »den supplerende klagepunktsmeddelelse«) i medfør af artikel 19, stk. 1, i Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af bestemmelserne i artikel [81 EF og 82 EF] (EFT 1959-1962, s. 81). Heri redegjorde Kommissionen for sit standpunkt med hensyn til procedures fortsættelse efter EKSF-traktatens udløb den 23. juli 2002. Sagsøgeren besvarede den supplerende klagepunktsmeddelelse den 20. september 2002.
- 6 Endnu en mundtlig høring af parterne i den administrative procedure i overværelse af medlemsstaternes konkurrencemyndigheder fandt sted den 30. september 2002. Den mundtlige høring vedrørte den supplerende klagepunktsmeddelelse, dvs. retsvirkningerne af EKSF-traktatens udløb for procedures fortsættelse.
- 7 Ved afslutningen af den administrative procedure vedtog Kommissionen beslutning K(2002) 5087 endelig om en procedure efter EKSF-traktatens artikel 65 (COMP/37.956 – Rundt armeringsstål) (herefter »2002-beslutningen«), som blev tilsendt Federacciai og otte virksomheder, herunder sagsøgeren. Heri fastslog den, at de sidstnævnte fra december 1989 til juli 2000 havde gennemført en kompleks, samlet og vedvarende aftale på det italienske marked for rundt armeringsstål i stænger eller ruller (herefter »runt armeringsstål«), som havde til formål eller virkning at fastsætte priser og begrænse eller kontrollere produktionen eller afsætningen, hvilket var i strid med artikel 65, stk. 1, KS. Den pålagde som følge heraf sagsøgeren en bøde på 10,25 mio. EUR.

¹ – Der gengives kun de præmisser i nærværende dom, som Retten finder det relevant at offentliggøre.

- 8 Den 4. marts 2003 anlagde sagsøgeren sag ved Retten til prøvelse af 2002-beslutningen. Retten annullerede nævnte beslutning, for så vidt som den vedrørte sagsøgeren (dom af 25.10.2007, Feralpi Siderurgica mod Kommissionen, T-77/03, ikke trykt i Sml., EU:T:2007:319) og de øvrige virksomheder, der var adressater herfor, med den begrundelse, at det anvendte retsgrundlag, dvs. artikel 65, stk. 4 og 5, KS, ikke længere var gældende, da denne beslutning blev vedtaget. Kommissionen havde således ikke kompetence til i henhold til disse bestemmelser at konstatere og pålægge sanktioner for en overtrædelse af artikel 65, stk. 1, KS efter EKSF-traktatens udløb. Retten undersøgte ikke de øvrige aspekter ved denne beslutning.
- 9 2002-beslutningen blev endelig i forhold til Federacciai, som ikke havde anlagt sag for Retten.

B. Kommissionens anden afgørelse (2009)

- 10 Ved skrivelse af 30. juni 2008 meddelte Kommissionen sagsøgeren og de øvrige berørte virksomheder, at den havde til hensigt at vedtage en ny beslutning ved at ændre det anvendte retsgrundlag. Kommissionen præciserede desuden, at nævnte beslutning ville blive baseret på de beviser, der var blevet fremlagt i klagepunktsmeddelelsen og den supplerende klagepunktsmeddelelse. Efter Kommissionens anmodning fremsatte sagsøgeren skriftlige bemærkninger den 31. juli 2008.
- 11 Ved telefax af 24. juli og 25. september 2008 samt af 13. marts, 30. juni og 15. juli 2009 anmodede Kommissionen sagsøgeren om oplysninger vedrørende udviklingen i selskabets opbygning og omsætning. Sagsøgeren besvarede disse anmodninger om oplysninger ved e-mails af 4. september og 17. oktober 2008 samt af 3. april, 6. juli og 22. juli 2009.
- 12 Den 30. september 2009 vedtog Kommissionen beslutning K(2009) 7492 endelig om en procedure efter EKSF-traktatens artikel 65 (COMP/37.956 – Rundt armeringsstål, Ny vedtagelse), som blev sendt til de samme virksomheder som 2002-beslutningen, herunder sagsøgeren. Denne beslutning blev vedtaget på grundlag af de proceduremæssige regler i EF-traktaten og i Rådets forordning (EF) nr. 1/2003 af 16. december 2002 om gennemførelse af konkurrencereglerne i [artikel 101 TEUF og 102 TEUF] (EFT 2003, L 1, s. 1). Beslutningen var støttet på de elementer, der var nævnt i klagepunktsmeddelelsen og i den supplerende klagepunktsmeddelelse, og gengav i det væsentlige indholdet af og konklusionerne i 2002-beslutningen. Navnlig var den bøde på 10,25 mio. EUR, som sagsøgeren var blevet pålagt, uændret.
- 13 Den 8. december 2009 vedtog Kommissionen en ændringsafgørelse, i hvis bilag de tabeller, som illustrerede prisvariationerne, og som manglede i dens beslutning af 30. september 2009, var indarbejdet, og ændringsafgørelsen korrigerede de nummererede henvisninger til de nævnte tabeller i otte fodnoter.
- 14 Den 19. februar 2010 anlagde sagsøgeren sag ved Retten til prøvelse af Kommissionens beslutning af 30. september 2009, som ændret (herefter »2009-beslutningen«). Den 9. december 2014 frifandt Retten Kommissionen i dette søgsmål (dom af 9.12.2014, Feralpi mod Kommissionen, T-70/10, ikke trykt i Sml., EU:T:2014:1031). Retten annullerede delvist 2009-beslutningen i forhold til en anden modtager, nedsatte den bøde, som to andre modtagere var blevet pålagt, og frifandt Kommissionen i de øvrige søgsmål.

- 15 Den 19. februar 2015 iværksatte sagsøgeren appel til prøvelse af dom af 9. december 2014, Feralpi mod Kommissionen (T-70/10, ikke trykt i Sml., EU:T:2014:1031). Ved dom af 21. september 2017, Feralpi mod Kommissionen (C-85/15 P, EU:C:2017:709), ophævede Domstolen Rettens dom og annullerede 2009-beslutningen i forhold til bl.a. sagsøgeren.
- 16 Ved dom af 21. september 2017, Feralpi mod Kommissionen (C-85/15 P, EU:C:2017:709), fastslog Domstolen, at når en afgørelse blev vedtaget på grundlag af forordning nr. 1/2003, skulle den procedure, som resulterede i denne afgørelse, være i overensstemmelse med de proceduremæssige regler, som er fastsat ved Kommissionens forordning (EF) nr. 773/2004 af 7. april 2004 om Kommissionens gennemførelse af procedurer i henhold til [artikel 101 TEUF] og [102 TEUF] (EUT 2004, L 123, s. 18), selv om denne procedure var begyndt inden ikrafttrædelsen af disse regler.
- 17 Domstolen fastslog, at i denne sag kunne den mundtlige høring den 13. juni 2002, som var den eneste, der vedrørte sagens realitet, ikke anses for at opfylde de proceduremæssige krav vedrørende vedtagelsen af en afgørelse på grundlag af forordning nr. 1/2003, da medlemsstaternes konkurrencemyndigheder ikke havde deltaget.
- 18 Domstolen fastslog, at Retten havde begået en retlig fejl, da den fastslog, at Kommissionen ikke havde pligt til inden vedtagelsen af 2009-beslutningen at organisere en ny mundtlig høring, med den begrundelse, at virksomhederne allerede havde haft mulighed for at blive hørt mundtligt under høringerne den 13. juni og den 30. september 2002.
- 19 I dom af 21. september 2017, Feralpi mod Kommissionen (C-85/15 P, EU:C:2017:709), mindede Domstolen om betydningen af, at der efter anmodning fra de berørte parter afholdes en mundtlig høring, som konkurrencemyndighederne i medlemsstaterne indbydes til, idet undladelsen heraf udgør en tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter.
- 20 Domstolen fastslog, at for så vidt som denne ret som udtrykkeligt foreskrevet i forordning nr. 773/2004 ikke var blevet overholdt, var det ikke nødvendigt for den virksomhed, hvis rettigheder således var blevet tilsidesat, at godtgøre, at denne tilsidesættelse havde kunnet påvirke forløbet af proceduren og indholdet af den omtvistede beslutning til skade for virksomheden.
- 21 Domstolen ophævede ligeledes Rettens andre afgørelser af 9. december 2014 vedrørende 2009-beslutningens lovlighed og annullerede denne beslutning i forhold til fire andre virksomheder af de samme grunde. 2009-beslutningen blev derimod endelig for de virksomheder, som var adressater herfor, og som ikke havde appelleret de nævnte domme.

C. Kommissionens tredje afgørelse (2019)

- 22 Ved skrivelse af 15. december 2017 meddelte Kommissionen sagsøgeren, at den havde til hensigt at genoptage den administrative procedure og som led heri at organisere en ny mundtlig høring af parterne i nævnte procedure i overværelse af medlemsstaternes konkurrencemyndigheder.
- 23 Den 20. december 2017 og den 16. januar 2018 meddelte sagsøgeren Kommissionen, at selskabet ønskede at deltage i denne høring. Ved skrivelse af 1. februar 2018 fremsatte selskabet bemærkninger, hvori det anfægtede Kommissionens beføjelse til at genoptage den administrative procedure og opfordrede denne institution til ikke at genoptage proceduren.

- 24 Den 23. april 2018 afholdt Kommissionen en ny mundtlig høring vedrørende sagens realitet, hvori sagsøgeren og tre andre virksomheder, der var adressater for 2009-beslutningen, deltog i overværelse af medlemsstaternes konkurrencemyndigheder og høringskonsulenten.
- 25 Den 7. maj 2018 indgav sagsøgeren nye skriftlige bemærkninger til sagen. Ved skrivelser 19. november 2018 samt af 18. januar og 6. maj 2019 sendte Kommissionen sagsøgeren tre anmodninger om oplysninger vedrørende udviklingen i selskabets opbygning og omsætning. Sagsøgeren besvarede disse anmodninger om oplysninger ved skrivelser af henholdsvis 7. december 2018, 30. januar og 9. maj 2019.
- 26 Den 4. juli 2019 vedtog Kommissionen afgørelse C(2019) 4969 final om en procedure efter EKSF-traktatens artikel 65 (sag AT.37956 – Rundt armeringsstål) (herefter »den anfægtede afgørelse«), som blev tilsendt de fem virksomheder, i forhold til hvilke 2009-beslutningen var blevet annulleret, nemlig sagsøgeren, Alfa Acciai SpA, Partecipazioni Industriali SpA (tidligere Riva Acciaio SpA, derefter Riva Fire SpA, herefter »Riva«), Valsabbia Investimenti SpA og Ferriera Valsabbia SpA samt Ferriere Nord SpA.
- 27 Ved den anfægtede afgørelses artikel 1 konstaterede Kommissionen en overtrædelse af artikel 65, stk. 1, KS i sektoren for rundt armeringsstål i Italien fra den 6. december 1989 til den 4. juli 2000, hvori sagsøgeren og disse fire andre virksomheder havde deltaget. Overtrædelsen bestod i en vedvarende aftale og/eller i samordnet praksis, som tilsigtede eller medførte en fastsættelse af priserne og en begrænsning af eller en kontrol med produktionen eller afsætningen på det italienske marked for rundt armeringsstål.
- 28 Kommissionen pålagde sagsøgeren et ansvar for deltagelsen i kartellet fra den 6. december 1989 til den 27. juni 2000. Ved den anfægtede afgørelses artikel 2 pålagde denne institution derfor selskabet en bøde på 5,125 mio. EUR efter anvendelsen af en nedsættelse på 50% som følge af procedurens varighed.
- 29 Den anfægtede afgørelse blev meddelt sagsøgeren den 18. juli 2019.

II. Retsforhandlinger og parternes påstande

- 30 Ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 28. september 2019 har sagsøgeren anlagt nærværende søgsmål.
- 31 Efter forslag fra Fjerde Afdeling har Retten i henhold til procesreglementets artikel 28 besluttet at henvise sagen til et udvidet dommerkollegium.
- 32 Efter forslag fra den refererende dommer (Fjerde Udvidede Afdeling) har Retten besluttet at indlede retsforhandlingernes mundtlige del og har som led i foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse i henhold til procesreglementets artikel 89 stillet parterne skriftlige spørgsmål og anmodet dem om at fremlægge dokumenter. Parterne har besvaret disse spørgsmål og efterkommet disse anmodninger om fremlæggelse af dokumenter inden for den fastsatte frist.
- 33 Parterne har afgivet mundtlige indlæg og besvaret skriftlige og mundtlige spørgsmål fra Retten i retsmødet den 3. juni 2021. I retsmødet har sagsøgeren efter Rettens spørgsmål accepteret, at anbringenderne fremsat i stævningen til støtte for nærværende søgsmål omnummereres med henblik på affattelsen af nærværende dom, hvilket således blev noteret i retsmøderapporten.

- 34 Sagsøgeren har nedlagt følgende påstande:
- Den anfægtede afgørelse annulleres, for så vidt som den vedrører sagsøgeren.
  - Den bøde, som selskabet er blevet pålagt ved nævnte afgørelse, annulleres eller nedsættes.
  - Det fastslås eventuelt, at »artikel 25, stk. 3-6, i forordning nr. 1/2003 er ulovlig og ikke finder anvendelse«.
  - Kommissionen tilpligtes at betale sagsomkostningerne.
- 35 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:
- Frifindelse.
  - Sagsøgeren tilpligtes at betale sagsomkostningerne.

III. Retlige bemærkninger

- 36 Det skal indledningsvis bemærkes, at sagsøgeren med sin tredje påstand har anmodet Retten om at »fastslå, at artikel 25, stk. 3-6, i forordning nr. 1/2003 er ulovlig og ikke finder anvendelse«.
- 37 Det fremgår af stævningen, at sagsøgeren med denne anmodning har fremsat en formalitetsindsigelse i forhold til artikel 25, stk. 3-6, i forordning nr. 1/2003 til støtte for påstanden om annullation af den anfægtede afgørelse eller påstanden om annullation eller nedsættelse af bøden.
- 38 Formalitetsindsigelsen undersøges således som et anbringende sammen med de anbringender, der er fremsat til støtte for påstanden om annullation af den anfægtede afgørelse eller påstanden om annullation eller nedsættelse af bøden.
- 39 Til støtte for påstanden om annullation af den anfægtede afgørelse eller påstanden om annullation eller nedsættelse af bøden har sagsøgeren fremsat otte anbringender:
- Det første anbringende vedrører en tilsidesættelse af retten til forsvar og af de proceduremæssige regler ved den mundtlige høring den 23. april 2018.
  - Det andet vedrører Kommissionens ulovlige afslag på inden vedtagelsen af den anfægtede afgørelse at efterprøve afgørelsens forenelighed med princippet om overholdelse af en rimelig sagsbehandlingstid.
  - Det tredje vedrører en tilsidesættelse af princippet om overholdelse af en rimelig sagsbehandlingstid.
  - Det fjerde vedrører en tilsidesættelse af begrundelsespligten, urigtige skøn og en tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet.
  - Det femte vedrører en tilsidesættelse af princippet om *ne bis in idem* og af retssikkerhedsprincippet.

- Det sjette vedrører ulovligheden af forældelsesordningen i artikel 25, stk. 3-6, i forordning nr. 1/2003.
- Det syvende vedrører manglende beviser for selskabets deltagelse i kartellet i perioden 1989-1995.
- Det ottende vedrører den anfægtede afgørelses utilstrækkelige begrundelse med hensyn til konstateringen af en samlet, kompleks og vedvarende overtrædelse i forhold til selskabet fra den 6. december 1989 til den 27. juni 2000, og at der mangler beviser for, at denne overtrædelse var samlet og vedvarende.

[udelades]

A. Om det andet anbringende vedrørende Kommissionens ulovlige afslag på inden vedtagelsen af den anfægtede afgørelse at efterprøve afgørelsens forenelighed med princippet om overholdelse af en rimelig sagsbehandlingstid

[udelades]

1. Det første klagepunkt om en retlig fejl

- 156 Sagsøgeren har gjort gældende, at Kommissionen tilsidesatte chartrets artikel 41 ved at afslå inden vedtagelsen af den anfægtede afgørelse at efterprøve, om vedtagelsen af denne afgørelse var forenelig med princippet om overholdelse af en rimelig frist.
- 157 Det skal i denne henseende bemærkes, at Kommissionen, som sagsøgeren har anført, skal respektere princippet om overholdelse af en rimelig frist, der er fastsat i chartrets artikel 41 (jf. i denne retning dom af 15.10.2002, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P – C-252/99 P og C-254/99 P, EU:C:2002:582, præmis 179, og af 5.6.2012, Imperial Chemical Industries mod Kommissionen, T-214/06, EU:T:2012:275, præmis 285).
- 158 Der skal således tages hensyn til udløbet af denne frist, når Kommissionen under udøvelsen af den skønsmargen, som den er indrømmet i henhold til EU-retten, vurderer, om der ved anvendelsen af konkurrencereglerne skal indledes forfølgning og vedtages en afgørelse.
- 159 I modsætning til, hvad sagsøgeren har gjort gældende, fremgår det af den anfægtede afgørelse, at Kommissionen ikke tilsidesatte forpligtelsen til at tage hensyn til fristens udløb, da den vurderede, om en sådan forfølgning skulle indledes, og en afgørelse om pålæggelse af sanktioner skulle vedtages. Det fremgår nemlig af den anfægtede afgørelse, at denne institution inden sin stillingtagen i denne sag vurderede, om proceduren kunne genoptages, og om den kunne føre til vedtagelsen af en sådan afgørelse om pålæggelse af en sanktion.

[udelades]

- 170 I modsætning til, hvad sagsøgeren har gjort gældende, følger det således af den anfægtede afgørelse, at Kommissionen, inden den vedtog afgørelsen, efterprøvede, om princippet om overholdelse af en rimelig frist var blevet respekteret, idet den analyserede varigheden af den

administrative procedure, de administrative faser og de afbrydelser, der skyldtes den samlede domstolsprøvelse, da årsagerne kunne forklare procedures varighed og de følger, der kunne udledes heraf.

- 171 Sagsøgeren har anfægtet denne konklusion, idet selskabet har anført, at Kommissionen i den anfægtede afgørelse afviste at tage stilling til procedures urimelige varighed, med den begrundelse, at denne bedømmelse skulle forbeholdes Unionens retsinstanter, og at den ikke kunne træffe afgørelse om dette.
- 172 Det skal i denne henseende bemærkes, at Unionens retsinstanter kan forelægges spørgsmål vedrørende procedures varighed. I erstatningssøgsmål skal disse retsinstanter pålægge en EU-institution, -organ eller -agentur et erstatningsansvar, når de sidstnævnte har forvoldt en skade ved at tilsidesætte princippet om overholdelse af en rimelig frist (dom af 26.11.2013, Kendrion mod Kommissionen, C-50/12 P, EU:C:2013:771, præmis 94, og af 11.7.2019, Italmobiliare m.fl. mod Kommissionen, T-523/15, ikke trykt i Sml., EU:T:2019:499, præmis 159). I annullationssøgsmål kan procedures varighed føre til, at en anfægtet afgørelse annulleres, hvis to kumulative betingelser er opfyldt, hvoraf den første er, at denne varighed forekommer at have været urimelig, og den anden er, at overskridelsen af en rimelig frist har påvirket udøvelsen af retten til forsvar (dom af 21.9.2006, Technische Unie mod Kommissionen, C-113/04 P, EU:C:2006:593, præmis 47 og 48, af 8.5.2014, Bolloré mod Kommissionen, C-414/12 P, ikke trykt i Sml., EU:C:2014:301, præmis 84 og 85, og af 9.6.2016, PROAS mod Kommissionen, C-616/13 P, EU:C:2016:415, præmis 74-76).
- 173 Som anført af sagsøgeren kan den kompetence, som Unionens retsinstanter herved er tillagt, ikke fritage Kommissionen fra den vurdering, som den skal foretage, når den fastlægger følgerne af en annullationsdom i medfør af artikel 266 TEUF.
- 174 Som nævnt skal Kommissionen, når den foretager denne vurdering, tage hensyn til samtlige forhold i sagen, herunder muligheden for at vedtage en ny afgørelse, for at pålægge en sanktion og i givet fald for at nedsætte den påtænkte sanktion, navnlig såfremt procedures varighed, for så vidt som den indebar administrative faser, men ligeledes eventuelt afbrydelser som følge af domstolsprøvelse, uden at den i sig selv udgør en culpøs tilsidesættelse, kunne have haft indvirkning på de forhold, der skal tages i betragtning med henblik på at fastsætte bøden, og især på dens eventuelt afskrækkende virkning, når den pålægges lang tid efter de faktiske omstændigheder, som udgjorde overtrædelsen.
- 175 Denne vurdering, som bl.a. vedrører procedures samlede varighed, inklusive retslige faser, blev i det væsentlige foretaget i 528. betragtning til den anfægtede afgørelse.
- 176 Det følger heraf, at Kommissionen i modsætning til, hvad sagsøgeren har gjort gældende, i den anfægtede afgørelse efterprøvede, om procedures varighed kunne være til hinder for at genoptage sagen, samtidig med at den anerkendte, at en sådan vurdering henhørte under Unionens retsinstanter prøvelse af lovligheden og eventuelt af et erstatningsansvar.

[udelades]

- 180 Dette klagepunkt skal således forkastes.

[udelades]

B. Om det tredje anbringende vedrørende en tilsidesættelse af princippet om overholdelse af en rimelig sagsbehandlingstid

- 185 Sagsøgeren har gjort gældende, at den anfægtede afgørelse skal annulleres, eftersom den blev vedtaget efter en procedure, som overskred den rimelige frist. Det er sagsøgerens opfattelse, at procedurens uforholdsmæssigt lange varighed bevirker, at Kommissionen ikke længere havde beføjelser til at pålægge sanktioner. Den argumentation, der er fremført til støtte for det tredje anbringende, indeholder i det væsentlige fire klagepunkter, som alle bestrides af Kommissionen.
- 186 Inden disse klagepunkter undersøges, skal der erindres om, at ifølge Domstolen kan procedurens varighed føre til, at en anfægtet afgørelse annulleres, hvis to kumulative betingelser er opfyldt, hvoraf den første er, at denne varighed forekommer at have været urimelig, og den anden er, at overskridelsen af en rimelig frist har påvirket udøvelsen af retten til forsvar (jf. præmis 172 ovenfor).
- 187 Det følger heraf, at en afgørelse fra Kommissionen ikke kan annulleres, alene fordi den rimelige frist er blevet overskredet, hvis sagsøgerens ret til forsvar ikke er blevet påvirket af denne overskridelse.

[udelades]

1. Det første klagepunkt om varigheden af de administrative faser

- 189 Sagsøgeren har gjort gældende, at Kommissionens konstatering om, at procedurens administrative faser altid blev afviklet »hurtigt og uden ubegrundede afbrydelser«, ikke tager hensyn til, hvordan det reelt forholder sig med de faktiske omstændigheder, og maksimalt kan anses for korrekt for fasen for vedtagelsen af 2002-beslutningen, idet denne fase samlet set varede to år og to måneder.
- 190 De øvrige etaper i den administrative procedure, som førte til vedtagelsen af henholdsvis 2009-beslutningen og den anfægtede afgørelse, var kendetegnet af perioder med Kommissionens passivitet og var åbenbart urimelige.
- 191 Varigheden af hele den administrative procedure er ligeledes i sig selv urimelig, navnlig henset til den sag, der gav anledning til dom af 15. oktober 2002, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P – C-252/99 P og C-254/99 P, EU:C:2002:582).
- 192 Det skal i denne henseende bemærkes, at institutionerne i henhold til EU-retten skal behandle sagerne inden for en rimelig frist som led i de administrative procedurer, de indleder (jf. i denne retning dom af 5.6.2012, Imperial Chemical Industries mod Kommissionen, T-214/06, EU:T:2012:275, præmis 284).
- 193 Forpligtelsen til at overholde en rimelig frist ved gennemførelsen af administrative procedurer er nemlig et almindeligt retsprincip, der navnlig er gengivet i chartrets artikel 41, stk. 1 (dom af 15.10.2002, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P – C-252/99 P og C-254/99 P, EU:C:2002:582, præmis 167, af 11.4.2006, Angeletti mod Kommissionen, T-394/03, EU:T:2006:111, præmis 162, og af 7.6.2013, Italien mod Kommissionen, T-267/07, EU:T:2013:305, præmis 61).

- 194 I det foreliggende tilfælde fremgår det af sagsakterne, at fire faser med en samlet varighed på seks år og en måned forløb for Kommissionen under behandlingen af sagen:
- En første fase på et år og fem måneder adskilte de første undersøgelsesforanstaltninger med afsendelsen af klagepunktsmeddelelsen til Federacciai og de berørte virksomheder.
  - De tre efterfølgende faser førte til henholdsvis vedtagelsen af 2002-beslutningen, 2009-beslutningen og den anfægtede afgørelse og varede henholdsvis ni måneder, to år og en måned og et år og ni måneder.
- 195 Det følger af retspraksis, at fristens rimelige karakter skal vurderes under hensyntagen til de særlige omstændigheder i den enkelte sag, herunder navnlig sagens betydning for den pågældende, dens kompleksitet samt sagsøgerens og de kompetente myndigheders adfærd (jf. i denne retning dom af 15.10.2002, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P – C-252/99 P og C-254/99 P, EU:C:2002:582, præmis 187 og 188).
- 196 Selv hvis det antages, at den administrative fase, der fulgte efter Unionens retsinstansers annullation af en afgørelse fra Kommissionen, inden for rammerne af en procedure genoptaget med henblik på at vedtage en ny afgørelse var kortere i andre sager end under omstændighederne i den foreliggende sag, giver dette ikke i sig selv mulighed for at konstatere en tilsidesættelse af princippet om overholdelse af en rimelig frist.
- 197 Fristens rimelige karakter skal nemlig undersøges i betragtning af de særlige omstændigheder i hver sag, navnlig henset til de kriterier, der er nævnt i præmis 195 ovenfor.
- 198 I første række skal det med hensyn til tvistens betydning for den pågældende bemærkes, at såfremt tvisten vedrører en overtrædelse af konkurrencereglerne, har det grundlæggende krav om retssikkerhed, som gælder for de erhvervsdrivende, og formålet med at sikre, at konkurrencen inden for det indre marked ikke fordrejes, stor betydning, ikke kun for sagsøgeren og selskabets konkurrenter, men også for tredjeparter på grund af de mange personer, der er berørt heraf, og de involverede økonomiske interesser (jf. dom af 1.2.2017, Aalberts Industries mod Den Europæiske Union, T-725/14, EU:T:2017:47, præmis 40 og den deri nævnte retspraksis).
- 199 I det foreliggende tilfælde konstaterede Kommissionen i den anfægtede afgørelse, at sagsøgeren havde overtrådt artikel 65, stk. 1, KS ved fra den 6. december 1989 til den 27. juni 2000 at have deltaget i en vedvarende aftale eller samordnet praksis vedrørende rundt armeringstål, som havde til formål eller virkning at fastsætte priser og begrænse eller kontrollere produktionen eller afsætningen på det indre marked.
- 200 På grundlag af denne konstatering pålagde Kommissionen sagsøgeren en bøde på 5,125 mio. EUR.
- 201 Henset til disse forhold kan sagen anses for at have stor betydning for sagsøgeren.
- 202 I anden række skal det med hensyn til sagens kompleksitet bemærkes, at de fejl, som Kommissionen begik, vedrører de følger, der for sagens vedkommende skulle udledes af udløbet af EKSF-traktaten.

- 203 Det skal bemærkes, at spørgsmål i tilknytning til de regler, der finder anvendelse på de faktiske omstændigheder i sagen, hvad angår såvel realiteten som de proceduremæssige spørgsmål som følge af udløbet af EKSF-traktaten har en vis kompleksitet, sådan som Kommissionen har anført.
- 204 Kartellet strakte sig i øvrigt over en relativt lang periode (ti år og syv måneder), vedrørte et stort antal aktører (otte virksomheder, som omfattede i alt 11 selskaber, og en erhvervsmæssig sammenslutning) og involverede et stort antal dokumenter, som var fremlagt eller indsamlet under kontrolundersøgelser (ca. 20 000 sider).
- 205 Henset til disse forhold skal sagen anses for at være kompleks.
- 206 I tredje række skal det med hensyn til parternes adfærd bemærkes, at Kommissionen udøvede en vedvarende aktivitet som følge af de omfattende anmodninger, som indgik til den fra parterne i den administrative procedure.
- 207 Kommissionen skulle således i forbindelse med vedtagelsen af den anfægtede afgørelse behandle talrige skrivelser, samtidig med at den skulle forberede den mundtlige høring den 23. april 2018 og undersøge et forslag til forlig fremsat af visse parter i den administrative procedure den 4. december 2018.
- 208 Det følger af disse forhold betragtet som helhed, at varigheden af procedurens administrative faser ikke fremstår urimelig, henset til de særlige omstændigheder i sagen, og navnlig dennes kompleksitet, i en sammenhæng, hvor Kommissionen ikke kan foreholdes nogen uforklarlig passivitet under de etaper, der markerede de nævnte administrative faser.
- 209 Dette klagepunkt skal således forkastes.

2. Det andet klagepunkt om varigheden af de retslige faser

- 210 Sagsøgeren har anført, at varigheden af de retslige procedurer har været urimelig. For det første var disse procedurers samlede varighed 12 år. For det andet varede hver sag for Retten (sagerne T-77/03 og T-70/10) næsten fem år.
- 211 Det skal i denne henseende bemærkes, at forpligtelsen til at overholde en rimelig frist ved afviklingen af administrative procedurer er et almindeligt retsprincip, der bl.a. er fastsat i chartrets artikel 41, stk. 1.
- 212 På samme måde udgør den manglende iagttagelse af en rimelig sagsbehandlingstid en rettergangsfejl (dom af 16.7.2009, Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland mod Kommissionen, C-385/07 P, EU:C:2009:456, præmis 191).
- 213 Enhver er i henhold til chartrets artikel 47 og EMRK's artikel 6 nemlig berettiget til en retfærdig og offentlig rettergang inden en rimelig tid for en ved lov oprettet uafhængig og upartisk domstol, når der skal træffes afgørelse enten i en strid om vedkommendes borgerlige rettigheder og forpligtelser eller angående en mod denne person rettet anklage for en forbrydelse (jf. i denne retning dom af 16.7.2009, Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland mod Kommissionen, C-385/07 P, EU:C:2009:456, præmis 177-179, og af 5.6.2012, Imperial Chemical Industries mod Kommissionen, T-214/06, EU:T:2012:275, præmis 282 og 283).

- 214 Ifølge retspraksis bør en tilsidesættelse fra en af Unionens retsinstansers side af dens forpligtelse til at pådømme sager inden en rimelig frist imødegås med, at der anlægges et erstatningssøgsmål, idet et sådant søgsmål udgør en effektiv afhjælpning og ikke et annullationssøgsmål med påstand om annullation eller nedsættelse af bøden (jf. i denne retning analogt dom af 26.11.2013, Gascogne Sack Deutschland mod Kommissionen, C-40/12 P, EU:C:2013:768, præmis 89, og af 21.9.2017, Feralpi mod Kommissionen, C-85/15 P, EU:C:2017:709, præmis 54).
- 215 Denne retspraksis kan forklares med Unionens retsinstansers hensigt om ikke at lade lovligheden af en afgørelse fra Kommissionen afhænge af de betingelser, hvorunder retsinstansen har afviklet den retslige procedure (jf. i denne retning dom af 15.10.2002, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P – C-252/99 P og C-254/99 P, EU:C:2002:582, præmis 203).
- 216 Dette klagepunkt skal således forkastes som uvirksomt.

3. Det tredje klagepunkt om procedurens samlede varighed

- 217 Sagsøgeren har anfægtet den samlede varighed, der var nødvendig med henblik på sagsbehandlingen fra de første sagsoplysende akter til vedtagelsen af den anfægtede afgørelse. Efter sagsøgerens opfattelse indebærer den omstændighed, at varigheden ved denne vedtagelse havde udgjort næsten 19 år og vedrørte adfærd, hvoraf visse former var udvist for mere end 30 år siden, at denne varighed er i strid med princippet om overholdelse af en rimelig frist.
- 218 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at forpligtelsen til at overholde en rimelig frist gælder for hver enkelt fase i en procedure samt den helhed, som denne procedure udgør (jf. i denne retning dom af 15.10.2002, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P – C-252/99 P og C-254/99 P, EU:C:2002:582, præmis 230 og 231, og generaladvokat Kokotts forslag til afgørelse Solvay mod Kommissionen, C-109/10 P, EU:C:2011:256, punkt 239).
- 219 I det foreliggende tilfælde skal det fastslås, at den periode, hvori den administrative procedure som helhed blev afviklet, var usædvanligt lang, hvilket i øvrigt foranledigede Kommissionen til at nedsætte den bøde, som sagsøgeren i sidste ende blev pålagt (jf. præmis 169 ovenfor).
- 220 Den administrative procedures samlede varighed kan i det foreliggende tilfælde imidlertid forklares med sagens kompleksitet, for så vidt som den med hensyn til visse aspekter skyldtes forholdene ved selve sagen, mens den for andre aspekters vedkommende var forbundet med den sammenhæng, hvori sagen indgik, nemlig udløbet af EKSF-traktaten (jf. præmis 202-205 ovenfor).
- 221 Kommissionen begik ganske vist fejl ved vurderingen af konsekvenserne af udløbet af EKSF-traktaten, og disse fejl gav anledning til Rettens og senere Domstolens dom om annullation.
- 222 Disse fejl og deres eventuelle indvirkning på den administrative procedures varighed skal imidlertid vurderes under hensyntagen til kompleksiteten af de opståede spørgsmål.
- 223 Den administrative procedures samlede varighed kan desuden delvist tilskrives afbrydelserne som følge af domstolsprøvelsen og er således knyttet til antallet af anlagte søgsmål for Unionens retsinstanser om sagens forskellige aspekter.

- 224 Det skal i denne henseende bemærkes, at virksomhedernes mulighed for, i en situation som sagsøgerens, at få deres sag behandlet flere gange af Unionens administrative myndigheder og, alt efter omstændighederne, af Unionens retsinstanter er en integreret del af den gældende ordning, som traktaternes ophavsmænd har fastsat med henblik på kontrollen med adfærd og transaktioner på konkurrencerettens område.
- 225 Ved afslutningen af en procedure kan en virksomhed ikke bruge den administrative myndigheds forpligtelse til at opfylde diverse formaliteter og skridt, før denne myndighed vedtager en endelig afgørelse på konkurrencerettens område, og muligheden for, at disse formaliteter og skridt kan give anledning til et søgsmål, som argumenter for at påberåbe sig, at den rimelige frist er blevet overskredet (jf. i denne retning generaladvokat Wahls forslag til afgørelse Feralpi m.fl. mod Kommissionen, C-85/15 P, C-86/15 P og C-87/15 P, C-88/15 P og C-89/15 P, EU:C:2016:940, punkt 70).
- 226 På denne baggrund kan den administrative procedures varighed betraget i sin helhed ikke anses for at have været uforholdsmæssig lang og for således at kunne have været til hinder for, at Kommissionen vedtog en ny afgørelse om pålæggelse af en bøde.
- 227 Dette klagepunkt skal således forkastes.

4. Det fjerde klagepunkt om virkningen af procedures varighed på retten til forsvar

- 228 Sagsøgeren har gjort gældende, at den administrative procedures urimelige varighed påvirkede selskabets udøvelse af retten til forsvar under den tredje fase af denne procedure fra dom af 21. september 2017, Feralpi mod Kommissionen (C-85/15 P, EU:C:2017:709), til vedtagelsen af den anfægtede afgørelse.
- 229 Det skal i denne henseende, som det er anført i præmis 186 ovenfor, erindres, at to betingelser skal være opfyldt, for at retsinstanterne annullerer den afgørelse, som Kommissionen har vedtaget, som følge af en tilsidesættelse af princippet om overholdelse af en rimelig frist. Eftersom den første (procedures urimelige varighed) ikke er opfyldt, er det principielt ikke nødvendigt som svar på det fjerde klagepunkt at efterprøve, om den administrative procedures varighed hindrede udøvelsen af retten til forsvar. Denne undersøgelse skal imidlertid foretages for fuldstændighedens skyld med henblik på at besvare sagsøgerens betænkeligheder.
- 230 Det skal for det første fastslås, at sagsøgeren under proceduren betraget som helhed i hvert fald syv gange har haft lejlighed til at give sine synspunkter til kende og fremføre argumenter (jf. præmis 3-6, 10, 23 og 24 ovenfor).
- 231 Navnlig gav sagsøgeren sine synspunkter til kende under den tredje administrative fase i sine bemærkninger af 1. februar 2018, under den mundtlige høring den 23. april 2018 og i sine bemærkninger af 7. maj 2018 (jf. præmis 23-25 ovenfor).
- 232 For det andet har undersøgelsen af det første anbringende påvist, at sagsøgerens ret til forsvar hverken var blevet påvirket af den omstændighed, at ikke alle aktører, der havde deltaget i de foregående høringer, var til stede ved den mundtlige høring den 23. april 2018, eller af den omstændighed, at repræsentanter for medlemsstaternes konkurrencemyndigheder, da de udtalte sig i det rådgivende udvalg, vidste, at der tidligere var blevet vedtaget to afgørelser, hvoraf Retten havde opretholdt den ene, i forhold til de berørte virksomheder (jf. præmis 55-149 ovenfor).

- 233 Det følger af disse forhold, at selv hvis det antages, at den administrative procedures varighed kan anses for at være i strid med princippet om overholdelse af en rimelig frist, er de betingelser, der skal være opfyldt for at opnå annullation af den anfægtede afgørelse, ikke opfyldt, eftersom sagsøgeren ikke har kunnet godtgøre nogen skade på retten til forsvar som følge af nævnte varighed.
- 234 På denne baggrund skal det fastslås, at ingen af de krav, der skal være opfyldt for, at Retten kan annullere den anfægtede afgørelse som følge af en tilsidesættelse af princippet om overholdelse af en rimelig frist, er opfyldt.
- 235 Dette klagepunkt skal således forkastes, og dermed forkastes det tredje anbringende i sin helhed.

C. Om det fjerde anbringende om en tilsidesættelse af begrundelsespligten, urigtige skøn og en tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet

[udelades]

1. Det første klagepunkt om Kommissionens urigtige beslutning om at vedtage en ny afgørelse om bødepålæggelse

- 237 Sagsøgeren har gjort gældende, at Kommissionen udøvede sin skønsbeføjelse urigtigt ved at prioritere den effektive håndhævelse og den afskrækkende virkning af konkurrencereglerne over princippet om overholdelse af en rimelig frist. Den anfægtede afgørelse er ligeledes behæftet med en utilstrækkelig begrundelse på dette punkt.
- 238 Det skal i denne henseende bemærkes, at Kommissionen i medfør af artikel 105, stk. 1, TEUF er tillagt beføjelse til at påse, at artikel 101 TEUF og 102 TEUF anvendes.
- 239 I medfør heraf skal Kommissionen i henhold til retspraksis fastlægge og gennemføre Unionens konkurrencepolitik (jf. i denne retning dom af 16.10.2013, Vivendi mod Kommissionen, T-432/10, ikke trykt i Sml., EU:T:2013:538, præmis 22 og den deri nævnte retspraksis).
- 240 I denne forbindelse har Kommissionen et vidt skøn, som ses ved forordning nr. 1/2003, hvorefter den, såfremt den konstaterer en overtrædelse, for det første »kan« pålægge de deltagende virksomheder at bringe overtrædelsen til ophør (artikel 7, stk. 1) og for det andet pålægge virksomheder, der begår en overtrædelse, bøder (artikel 23, stk. 2).
- 241 På konkurrenceområdet har Kommissionen således – uafhængigt af, hvordan den får kendskab til sagen, dvs. bl.a. som led i en klage eller på eget initiativ – beføjelse til at beslutte, om adfærden skal forfølges med en afgørelse og en bøde, alt efter de prioriteter, som den fastlægger inden for rammerne af konkurrencepolitikken.
- 242 Beføjelsen fritager imidlertid ikke Kommissionen fra begrundelsespligten (jf. i denne retning dom af 12.3.2020, LL-Carpenter mod Kommissionen, T-531/18, ikke trykt i Sml., EU:T:2020:91, præmis 90 og den deri nævnte retspraksis).
- 243 I en sammenhæng som den foreliggende sag, hvor Kommissionens afgørelse for det første er blevet annulleret to gange, og for det andet hvor den tid, der er gået fra de første sagsoplysende akter til vedtagelsen af afgørelsen, har været usædvanligt lang, tilkommer det denne institution i

medfør af princippet om god forvaltningsskik at tage hensyn til procedures varighed og til de konsekvenser, som denne varighed kan have haft for dens beslutning om at forfølge de berørte virksomheder, idet denne vurdering skal fremgå af afgørelsens begrundelse.

- 244 I første række skal det, som det fremgår af besvarelsen af det tredje anbringende, bemærkes, at princippet om overholdelse af en rimelig frist ikke er blevet tilsidesat under omstændighederne i den foreliggende sag.
- 245 Det følger heraf, at sagsøgerens argumentation om, at Kommissionen udøvede sin skønsbeføjelse forkert, idet den ikke tog hensyn til den omstændighed, at procedures varighed havde overskredet en rimelig frist, indledningsvis skal forkastes.
- 246 I anden række skal det med hensyn til Kommissionens begrundelse i den anfægtede afgørelse under alle omstændigheder bemærkes, at den i dels 526.-529. betragtning til den anfægtede afgørelse, dels i 536.-573. betragtning til denne afgørelse detaljeret redegjorde for, hvorfor den fandt, at der skulle vedtages en ny afgørelse om konstatering af en overtrædelse og om pålæggelse af en bøde til de berørte virksomheder.
- 247 Kommissionen har således indledningsvis anført, at procedures varighed efter dens opfattelse ikke indebar nogen tilsidesættelse af princippet om overholdelse af en rimelig frist (528. og 555. betragtning til den anfægtede afgørelse), og at virksomhedernes ret til forsvar ikke var blevet tilsidesat, for det første fordi de havde kunnet fremsætte deres bemærkninger til genoptagelsen af proceduren, og for det andet fordi de ligeledes havde fremsat deres bemærkninger under den mundtlige høring den 23. april 2018. Herom har Kommissionen præciseret, at sagsøgeren ikke havde fremført noget konkret element til støtte for sit udsagn om, at selskabet ikke i fuldt omfang havde kunnet udøve sin ret til forsvar (556. og 557. betragtning til nævnte afgørelse).
- 248 Kommissionen har imidlertid anerkendt, at den begik proceduremæssige fejl, og at disse fejl kunne bidrage til at forlænge procedures varighed.
- 249 Herved foretog Kommissionen i den anfægtede afgørelse en afvejning af på den ene side den almene interesse i at sikre en effektiv håndhævelse af reglerne på konkurrenceområdet og på den anden side hensigten om at mindske de mulige konsekvenser af de begåede proceduremæssige fejl (559. betragtning til den anfægtede afgørelse).
- 250 I denne henseende anførte Kommissionen, at de pågældende virksomheder i 11 år havde deltaget i en overtrædelse, der blev anset for en af de mest alvorlige begrænsninger på konkurrenceområdet. Den anførte, at det i et sådant tilfælde vil være i strid med den almene interesse i at sikre en effektiv håndhævelse af Unionens konkurrenceret, hvis der ikke vedtages en ny afgørelse om konstatering af virksomhedernes deltagelse i nævnte overtrædelse, og at dette overstiger interessen i at mindske konsekvenserne af en eventuel tilsidesættelse af de grundlæggende rettigheder, som de virksomheder, der er adressater for afgørelsen, har lidt (560. og 561. betragtning til den anfægtede afgørelse).
- 251 Efter denne afvejning konkluderede Kommissionen, at den, eftersom der var blevet begået en overtrædelse, kun ved vedtagelsen af den anfægtede afgørelse kunne sikre sig, at ophavsmændene til overtrædelsen ikke forblev ustraffede og blev effektivt afskrækket fra at udvise en lignende adfærd i fremtiden (563.-569. betragtning til den anfægtede afgørelse).

- 252 Efter denne analyse præciserede Kommissionen, at den med henblik på at mindske de negative konsekvenser, der kunne være forårsaget af procedurens varighed, hvilken procedure tilsigtede at udbedre de proceduremæssige mangler under undersøgelsen, som ikke kunne tilregnes de pågældende virksomheder, havde besluttet at nedsætte de pålagte bøder med 50% (570.-573. betragtning til den anfægtede afgørelse).
- 253 Det ses således, at Kommissionen i den anfægtede afgørelse gav en grundig begrundelse, der klart og utvetydigt angav det ræsonnement, den havde fulgt, for at begrunde vedtagelsen af en ny afgørelse på trods af de to tidligere annullationer.
- 254 Dette klagepunkt skal således forkastes.

[udelades]

2. Det fjerde klagepunkt om en tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet

- 268 Sagsøgeren har i sine processkrifter og i retsmødet gjort gældende, at vedtagelsen af den anfægtede afgørelse som følge af sagsbehandlingstidens urimelige varighed var i strid med proportionalitetsprincippet. Selskabet har i denne henseende fremført tre argumenter. For det første skulle den administrative procedure ikke have været genoptaget. For det andet skulle Kommissionen efter genoptagelsen af proceduren have vedtaget en afgørelse uden at pålægge en sanktion. For det tredje skal Retten, idet Kommissionen med urette pålagde en bøde, ændre beløbet.
- 269 Det skal i denne henseende bemærkes, at proportionalitetsprincippet, der hører til EU-retten almindelige grundsætninger, indebærer, at EU-institutionernes retsakter ikke må overskride grænserne for, hvad der er egnet og nødvendigt med henblik på at virkeliggøre de formål, der forfølges, således at der, når der kan vælges mellem flere egnede foranstaltninger, skal vælges den mindst indgribende foranstaltning, og de forvoldte ulemper ikke må være uforholdsmæssige i forhold til de tilsigtede mål (jf. i denne retning dom af 13.11.1990, Fedesa m.fl., C-331/88, EU:C:1990:391, præmis 13, og af 14.7.2005, Nederlandene mod Kommissionen, C-180/00, EU:C:2005:451, præmis 103).
- 270 Med hensyn til sagsøgerens første argument skal det bemærkes, at Kommissionen i det foreliggende tilfælde genoptog den administrative procedure, som den har beføjelse til i medfør af retspraksis, når en retsakt, den har udstedt, annulleres (jf. præmis 49 og 51 ovenfor).
- 271 Som det fremgår af analysen af det første og det tredje anbringende, kan genoptagelsen af den administrative procedure ikke give anledning til annullation af den anfægtede afgørelse, eftersom sagsøgeren hverken har godtgjort, at varigheden af nævnte procedure var uforholdsmæssig lang, eller at den pågældendes ret til forsvar blev påvirket i overensstemmelse med den retspraksis, der er nævnt i præmis 172 ovenfor. I det foreliggende tilfælde fremgår det af analysen af det første og det tredje anbringende, at sagsøgeren ikke kan påberåbe sig sådanne tilsidesættelser.
- 272 Uagtet dette angav Kommissionen i den anfægtede afgørelse grundene til, at det forekom den berettiget at genoptage den administrative procedure samt vedtage en ny afgørelse og pålægge en sanktion, nemlig:
- for at sikre effektiv håndhævelse af konkurrenceretten og undgå, at de pågældende virksomheder fritages for straf

- for at afskrække de involverede virksomheder fra at begå en ny overtrædelse af konkurrenceretten
- for at lette erstatningssøgsmål anlagt af eventuelle ofre for kartellet.

273 På denne baggrund skal sagsøgerens første argument forkastes.

274 Med hensyn til sagsøgerens andet argument skal det bemærkes, at Kommissionen mindske konsekvenserne af den administrative procedures varighed for de virksomheder, der var adressater for den anfægtede afgørelse, ved at indrømme dem en bødenedsættelse på 50%.

275 Ifølge sagsøgeren indebar proportionalitetsprincippet imidlertid, at selskabet ikke skulle pålægges en bøde i det foreliggende tilfælde, hvis en tredje afgørelse blev vedtaget.

276 Som det er anført i præmis 172 ovenfor, er en overskridelse af en rimelig frist, hvis den antages godtgjort, ikke i sig selv tilstrækkelig til at føre til en annullation af den anfægtede afgørelse, idet en sådan annullation er forbeholdt situationer, hvor denne overskridelse har hindret udøvelsen af retten til forsvar.

277 Desuden bemærkes, som anført i præmis 172 ovenfor, at der, når overskridelsen af den rimelige frist ikke hindrer udøvelsen af retten til forsvar, kan nedlægges påstand om erstatning for den forvoldte skade som led i et erstatningssøgsmål for Unionens retsinstanser.

278 Sagsøgeren har anfægtet dette standpunkt, idet et erstatningssøgsmål efter selskabets opfattelse ikke er et »effektivt retsmiddel«, da dette ville føre til en yderligere udsættelse af konstateringen af en tilsidesættelse af dets ret til overholdelse af en rimelig frist.

279 Det skal i denne henseende bemærkes, at adgangen til effektive retsmidler er fastsat i chartrets artikel 47, stk. 1, TEUF og udgør en rettighed, som Unionens retsinstanser skal sikre overholdelsen af. Denne rettighed skal udøves inden for den ordning, som består af de retsmidler, der er fastsat i traktaten, idet annullationssøgsmålet tjener til at efterprøve lovligheden af Unionens retsakter, mens erstatningssøgsmålet skal sikre erstatning for skade forvoldt ved ulovlig adfærd, som dens institutioner, organer eller agenturer har udvist. Inden for denne ordning skal sagsøgeren for at opnå annullation af den bebyrdende retsakt godtgøre, at denne retsakt er ugyldig på grund af ophavsmandens ulovlige adfærd.

280 I det foreliggende tilfælde har sagsøgeren ikke godtgjort, at den anfægtede afgørelse var behæftet med nogen form for ulovlighed vedrørende en tilsidesættelse af retten til overholdelse af en rimelig frist eller en påvirkning af retten til forsvar, som kunne bevirke afgørelsens annullation.

281 Følgelig skal sagsøgerens andet argument forkastes.

282 Med det tredje argument har sagsøgeren i det væsentlige anmodet Retten om at udøve sin fulde prøvelsesret og ændre størrelsen af den bøde, som selskabet er blevet pålagt, med henblik på at tage hensyn til omstændighederne i den foreliggende sag i overensstemmelse med proportionalitetsprincippet.

- 283 Det skal i denne henseende bemærkes, at Unionens retsinstanser har beføjelse til at udøve en fuld prøvelsesret i medfør af artikel 261 TEUF og artikel 31 i forordning nr. 1/2003, når spørgsmålet om bødens størrelse forelægges dem til vurdering (dom af 10.4.2014, Kommissionen mod Siemens Österreich m.fl. og Siemens Transmission & Distribution m.fl. mod Kommissionen, C-231/11 P – C-233/11 P, EU:C:2014:256, præmis 126).
- 284 I det foreliggende tilfælde har sagsøgeren forelagt Retten en sådan anmodning, sådan som det navnlig fremgår af stævningens punkt 158, hvori selskabet ved en sammenfatning af sine krav har anført, at det i det mindste har ønsket en bødenedsættelse i medfør af navnlig artikel 261 TEUF.
- 285 Når Unionens retsinstanser udøver deres fulde prøvelsesret, kan de, ud over en simpel legalitetskontrol, som kun gør det muligt at frifinde Kommissionen i annulationsøgsmålet eller (helt eller delvist) annullere den anfægtede retsakt, tage hensyn til de faktiske omstændigheder med henblik på f.eks. at ændre sanktionens størrelse (jf. i denne retning dom af 3.9.2009, Prym og Prym Consumer mod Kommissionen, C-534/07 P, EU:C:2009:505, præmis 86 og den deri nævnte retspraksis, og af 10.11.2021, Google og Alphabet mod Kommissionen (Google Shopping), T-612/17, under appel, EU:T:2021:763, præmis 605).
- 286 Inden for rammerne af den fulde prøvelsesret kan Unionens retsinstanser annullere, nedsætte eller endda forhøje den pålagte bøde (jf. dom af 19.12.2013, Siemens m.fl. mod Kommissionen, C-239/11 P, C-489/11 P og C-498/11 P, ikke trykt i Sml., EU:C:2013:866, præmis 334 og den deri nævnte retspraksis).
- 287 På denne baggrund kan Unionens retsinstanser eventuelt også anlægge en anden vurdering end den, som Kommissionen anlagde med henblik på fastsættelsen af den pålagte bøde (jf. dom af 21.1.2016, Galp Energía España m.fl. mod Kommissionen, C-603/13 P, EU:C:2016:38, præmis 75).
- 288 I den anfægtede afgørelse indrømmede Kommissionen uden at konstatere en tilsidesættelse af den rimelige frist eller af retten til forsvar sagsøgeren en bødenedsættelse, som den begrundede således:
- »[H]enset til [...] den usikkerhed, som blev skabt af overgangen mellem de to traktater, der var en usædvanlig omstændighed, der på daværende tidspunkt ikke var udtrykkeligt reguleret i retspraksis, [...] finder Kommissionen det hensigtsmæssigt, at de parter, der er adressater for nærværende afgørelse, indrømmes en bødenedsættelse« (570. betragtning).
  - Denne nedsættelse blev indrømmet »med henblik på at mindske de negative konsekvenser for visse parter, som kunne være forvoldt af procedurens lange varighed, der [var] nødvendig for at afhjælpe visse proceduremæssige mangler, som var indtrådt under denne, og som ikke kan tilregnes de parter, der er adressater for nærværende afgørelse« (570. betragtning).
  - »Kommissionens spontane indrømmelse af en bødenedsættelse [...] skal anses for tilstrækkelig [...] til at mindske de eventuelle skadelige virkninger, som adressaterne har lidt som følge af procedurens lange varighed« (572. betragtning).
  - »Adressaterne kan [...] indrømmes en passende bødenedsættelse [...] med henblik på at mindske de eventuelle skadelige virkninger forårsaget af Kommissionens proceduremæssige fejl« (573. betragtning).

- »Efter Kommissionens opfattelse [...] kan de proceduremæssige fejl, den har begået i forbindelse med overgangen fra EKSF-traktaten til EF-traktaten, og den længere varighed, som kan være forårsaget af disse fejl, begrunde en passende erstatning til adressaterne for nærværende afgørelse« (991. betragtning).
  - »[H]enset til Kommissionens skønsbeføjelse ved fastsættelsen af bøder[...] kan den [...] [indrømme] adressaterne for nærværende afgørelse en bødenedsættelse, som skal beregnes således, at den ikke straffer de virksomheder, som har været udsat for proceduremæssige fejl, som de ikke selv begik, men som samtidig ikke er så alvorlige, at de kan påvirke princippet om, at karteller er meget alvorlige overtrædelser af konkurrenceretten« (992. betragtning).
  - »Med henblik på at tage behørigt hensyn til disse faktorer finder Kommissionen, at alle adressaterne for nærværende afgørelse skal indrømmes en bødenedsættelse på 50% som følge af en usædvanlig formildende omstændighed« (994. betragtning).
- 289 Det følger heraf, at Kommissionen for at indrømme sagsøgeren en nedsættelse af den pålagte bøde, i det væsentlige støttede sig på følgende elementer:
- Sagen blev behandlet, da EKSF-traktaten udløb.
  - Denne situation gav vanskeligheder med hensyn til fastlæggelsen af de gældende regler.
  - Disse vanskeligheder gav anledning til, at Unionens retsinstanser annullerede 2002-beslutningen og 2009-beslutningen.
  - Disse annulleringer forlængede proceduren i et sådant omfang, at det kan have haft negativ indvirkning på de pågældende virksomheders situation.
  - Der kunne tages hensyn til disse omstændigheder ved fastsættelsen af bøden.
- 290 Det skal i denne henseende bemærkes, at Kommissionen flere gange i de betragtninger, der er citeret i præmis 288 ovenfor, anførte, at den ved at indrømme den pågældende bødenedsættelse tilsigtede at »mindske« eller »yde erstatning for« de »skadelige virkninger«, dvs. skade, som kunne være forvoldt af de »fejl«, der kunne tilregnes denne institution.
- 291 Selv om sådanne udtryk normalt er knyttet til erstatningsretlige sager, fremgår det ikke af den anfægtede afgørelse, at Kommissionen ved at indrømme den pågældende bødenedsættelse havde til hensigt at yde erstatning for skade forårsaget af en ulovlig adfærd. Kommissionen anerkendte intet sted i nævnte afgørelse, at den havde udvist ulovlig adfærd ved f.eks. at overskride den rimelige frist eller ved at tilsidesætte sagsøgerens ret til forsvar. Flere steder i denne afgørelse henviste den tværtimod til retspraksis om, at afhjælpningen i tilfælde af en klage over procedurens varighed skal findes inden for rammerne af et erstatningssøgsmål (568. og 578. betragtning).
- 292 Det skal, henset til disse forskellige elementer, således fastslås, at formålet med den pågældende bødenedsættelse, som Kommissionen indrømmede, ikke var at yde erstatning for en ulovlig adfærd, men blot at tage hensyn til omstændighederne i den foreliggende sag inden for rammerne af den vide skønsbeføjelse, som denne institution er tillagt med henblik på pålæggelse af sanktioner, ved bl.a. dom af 19. marts 2009, Archer Daniels Midland mod Kommissionen (C-510/06 P, EU:C:2009:166, præmis 82) (jf. præmis 288 ovenfor).

- 293 Inden for rammerne af udøvelsen af sin fulde prøvelsesret fastslår Retten, at bøden i det foreliggende tilfælde ikke skal annulleres, navnlig da der er behov for at sikre den fulde håndhævelse af konkurrenceretten i forhold til den særligt alvorlige og meget langvarige overtrædelse, som var blevet begået, og som er blevet lagt til grund i forhold til sagsøgeren, eftersom begrundelsen og beviset for nævnte overtrædelse samt sagsøgerens deltagelse heri ikke er gyldigt anfægtet (jf. det syvende og det ottende anbringende nedenfor).
- 294 Når dette er sagt, skal der tages hensyn til den omstændighed, at bøden ikke blev pålagt sagsøgeren få år efter, at den sidste konkurrencebegrænsende adfærd, som Kommissionen havde konstateret, blev udvist, men blev pålagt næsten 20 år senere.
- 295 I denne henseende skal der blandt samtlige relevante omstændigheder i forbindelse med fastsættelsen af bøden i det foreliggende tilfælde tages hensyn til dens afskrækkende virkning.
- 296 En hensyntagen til den afskrækkende virkning tilsigter nemlig at sikre, at bødens størrelse i tilstrækkelig grad tilskynder den berørte virksomhed og alle økonomiske aktører generelt til at overholde Unionens konkurrenceregler (jf. dom af 17.6.2010, Lafarge mod Kommissionen, C-413/08 P, EU:C:2010:346, præmis 102).
- 297 I det foreliggende tilfælde er formålet om afskrækkelse allerede gennemført i forhold til sagsøgeren, i hvert fald delvist, dels ved den sanktion, som selskabet blev pålagt ved 2002-beslutningen og senere ved 2009-beslutningen, dels ved udsigten til, at denne sanktion kunne opretholdes ved sagens afslutning, hvis Kommissionen frifindes i de søgsmål, som sagsøgeren har anlagt til prøvelse af disse afgørelser, eller hvis der, såfremt de nævnte afgørelser annulleres, vedtages en ny afgørelse, som atter fastsætter en sanktion (jf. præmis 257 ovenfor).
- 298 På denne baggrund skal det inden for rammerne af udøvelsen af den fulde prøvelsesret fastslås, at fastsættelsen af bøden til et lavere niveau end det grundbeløb på 10,25 mio. EUR, som Kommissionen fastsatte i den anfægtede afgørelse i medfør af sine retningslinjer for beregningen af bøder i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og artikel 65, stk. 5, [KS] (EFT 1998, C 9, s. 3), der kan vejlede Unionens retsinstanser, når de udøver nævnte kompetence (jf. i denne retning dom af 6.12.2012, Kommissionen mod Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, præmis 80), henset til den tid, der er forløbet fra den sidste konkurrencebegrænsende adfærd til vedtagelsen af nævnte afgørelse, i denne sag er tilstrækkelig til at skabe den ønskede afskrækkende virkning.
- 299 Henset til det ovenstående er en bødenedsættelse på 50% passende som følge af den tid, der er forløbet fra den sidste konkurrencebegrænsende adfærd til vedtagelsen af den anfægtede afgørelse.
- 300 Sammenfattende skal:
- dette klagepunkt forkastes, og dermed det fjerde anbringende, for så vidt som de tilsigter hel eller delvis annullation af den anfægtede afgørelse
  - dette klagepunkt forkastes, og dermed det fjerde anbringende, for så vidt som de tilsigter annullation eller nedsættelse af den bøde, som sagsøgeren er blevet pålagt, idet den bødenedsættelse på 50%, som Kommissionen indrømmede i den anfægtede afgørelse, var passende i betragtning af formildelsen af sanktionens fornødne afskrækkende virkning som følge af den tid, der er forløbet fra overtrædelsens ophør til pålæggelsen af bøden.

D. Om det femte anbringende om en tilsidesættelse af princippet om non bis in idem og af retssikkerhedsprincippet

- 301 Sagsøgeren har gjort gældende, at princippet om non bis in idem og retssikkerhedsprincippet, som ligger til grund for dette, var til hinder for vedtagelsen af den anfægtede afgørelse.
- 302 Kommissionen har bestridt sagsøgerens argumentation.
- 303 Det skal i denne henseende bemærkes, at princippet om non bis in idem er udtrykt i:
- for det første chartrets artikel 50, hvorefter »[i]ngen [...] i en straffesag på ny [skal] kunne stilles for en domstol eller dømmes for en lovovertrædelse, for hvilken den pågældende allerede er blevet endeligt frikendt eller domfældt i en af Unionens medlemsstater i overensstemmelse med lovgivningen«
  - for det andet artikel 4, stk. 1, i protokol nr. 7 til EMRK.
- 304 Princippet om non bis in idem, som er en tæt naturlig følge af retskraften, garanterer retssikkerheden og lige vilkår ved at sikre, at den berørte person, når vedkommende retsforfølges og i givet fald dømmes, har sikkerhed for ikke at ville blive yderligere retsforfulgt for den samme overtrædelse (dom af 3.4.2019, Powszechny Zakład Ubezpieczeń na Życie, C-617/17, EU:C:2019:283, præmis 33).
- 305 På det konkurrenceretlige område forbyder princippet om non bis in idem principielt, at en virksomhed domfældes eller atter forfølges for en konkurrencebegrænsende adfærd, for hvilken den allerede er blevet pålagt en sanktion, eller med hensyn til hvilken den er blevet erklæret ansvarsfri ved en tidligere afgørelse, der ikke længere kan anfægtes (jf. i denne retning dom af 15.10.2002, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P – C-252/99 P og C-254/99 P, EU:C:2002:582, præmis 59, og af 1.7.2009, ThyssenKrupp Stainless mod Kommissionen, T-24/07, EU:T:2009:236, præmis 178).
- 306 Anvendelsen af princippet om non bis in idem forudsætter bl.a., at der er truffet afgørelse om overtrædelsens rigtighed, eller at lovligheden af den med hensyn hertil foretagne vurdering er blevet kontrolleret (dom af 15.10.2002, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P – C-252/99 P og C-254/99 P, EU:C:2002:582, præmis 60).
- 307 Såfremt dette krav er opfyldt, forbyder princippet om non bis in idem, at der foretages en ny realitetsvurdering af overtrædelsens rigtighed, når denne nye vurdering har til følge:
- at der enten pålægges endnu en sanktion, som føjes til den første, i det tilfælde, hvor der atter fastslås at foreligge ansvar
  - eller at der pålægges en første sanktion i det tilfælde, hvor det ansvar, som ikke blev antaget at foreligge i henhold til den første afgørelse, fastslås at foreligge ved den anden afgørelse (dom af 15.10.2002, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P – C-252/99 P og C-254/99 P, EU:C:2002:582, præmis 61).

- 308 Derimod er princippet om non bis in idem ikke i sig selv til hinder for, at man atter forfølger samme konkurrencefordrejende adfærd, når en første afgørelse er blevet annulleret af formelle grunde, uden at der er blevet truffet afgørelse om realiteten med hensyn til de foreholdte omstændigheder, idet annullationsafgørelsen i så fald ikke udgør en »frifindelse« i den forstand, hvori dette udtryk anvendes på det sanktionsretlige område (dom af 15.10.2002, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P – C-252/99 P og C-254/99 P, EU:C:2002:582, præmis 62, og af 1.7.2009, ThyssenKrupp Stainless mod Kommissionen, T-24/07, EU:T:2009:236, præmis 190).
- 309 I et sådant tilfælde føjer de sanktioner, der pålægges ved den nye afgørelse, sig nemlig ikke til dem, der er pålagt ved den annullerede afgørelse, men træder i stedet for disse (dom af 15.10.2002, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P – C-252/99 P og C-254/99 P, EU:C:2002:582, præmis 62, og af 1.7.2009, ThyssenKrupp Stainless mod Kommissionen, T-24/07, EU:T:2009:236, præmis 190).
- 310 I det foreliggende tilfælde skal det fastslås, at der på nuværende tidspunkt ikke er truffet nogen endelig afgørelse om realiteten i sagen hvad angår sagsøgerens deltagelse i de overtrædelser, som selskabet foreholdes. Retten annullerede 2002-beslutningen som følge af det retsgrundlag, som Kommissionen havde anvendt, og 2009-beslutningen blev annulleret som følge af en tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter, uden at der i disse tilfælde blev taget endelig stilling til de anbringender vedrørende realiteten, som sagsøgeren havde fremsat om sin deltagelse i de faktiske omstændigheder, selskabet blev foreholdt. Kun i dom af 9. december 2014, Feralpi mod Kommissionen (T-70/10, ikke trykt i Sml., EU:T:2014:1031), blev der taget stilling til sådanne anbringender, men Domstolen ophævede denne dom i sin helhed. På denne baggrund kan Kommissionen ikke anses for ved vedtagelsen af den anfægtede afgørelse at have pålagt sanktioner eller iværksat forfølgning mod sagsøgeren to gange for samme faktiske omstændigheder (jf. i denne retning dom af 15.10.2002, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P – C-252/99 P og C-254/99 P, EU:C:2002:582, præmis 63).
- 311 Hvad angår den sanktion, som sagsøgeren blev pålagt ved den anfægtede afgørelse, trådte den i stedet for den, der blev pålagt ved 2009-beslutningen, som selv havde erstattet sanktionen pålagt ved 2002-beslutningen. Sagsøgeren har fået tilbagebetalt de beløb, som selskabet havde betalt for bøden pålagt ved 2002-beslutningen og senere ved 2009-beslutningen, efter annullationen af disse to beslutninger.
- 312 På denne baggrund kan princippet om non bis in idem ikke anses for at være blevet tilsidesat.
- 313 Den tilsidesættelse af retssikkerhedsprincippet, som skulle følge af tilsidesættelsen af princippet om non bis in idem, skal således ligeledes forkastes, og dermed forkastes det femte anbringende.

E. Om det sjette anbringende om, at forældelsesordningen i artikel 25, stk. 3-6, i forordning nr. 1/2003 er ulovlig

- 314 Sagsøgeren har fremsat en formalitetsindsigelse vedrørende den i artikel 25, stk. 3-6, i forordning nr. 1/2003 fastsatte ordning for, at forældelsesfristen afbrydes eller stilles i bero. Efter sagsøgerens opfattelse skal det fastslås, at denne ordning ikke finder anvendelse på nærværende sag. Denne ordning medfører nemlig situationer som i det foreliggende tilfælde, hvor Kommissionen kan

vedtage nye afgørelser, uden at der fastsættes en tidsgrænse for denne mulighed. Et sådant resultat er i strid for det første med chartrets artikel 41 og 47 og for det andet med EMRK's artikel 6, som begge fastsætter forpligtelsen til at overholde en rimelig sagsbehandlingstid.

- 315 Kommissionen har bestridt sagsøgerens argumentation.
- 316 Det skal i denne henseende bemærkes, at forældelsesfristen på det konkurrenceretlige område er reguleret i artikel 25 i forordning nr. 1/2003 på følgende måde:
- Denne frist er på fem år [stk. 1, litra b), sammenholdt med nævnte forordnings artikel 23, stk. 2, litra a)].
  - Den kan afbrydes, hver gang Kommissionen tager skridt til at undersøge eller forfølge overtrædelsen (stk. 3); i et sådant tilfælde ophæver denne afbrydelse med tilbagevirkende kraft den frist, der allerede er løbet, og fastsætter det tidspunkt, hvorfra en ny frist begynder at løbe, og i tilfælde af afbrydelse udløber forældelsesfristen senest efter en periode på ti år, uden at Kommissionen har pålagt en bøde eller tvangsbøde (stk. 5).
  - Fristen stilles i bero, så længe en sag om Kommissionens afgørelse verserer for Domstolen, i hvilket tilfælde fristen forlænges med den tid, hvor forældelsen har været stillet i bero (stk. 6).
- 317 Hvad angår princippet om overholdelse af en rimelig frist er det ikke på forhånd fastlagt eller afgjort abstrakt for samtlige procedurer, der kan påvirkes heraf, men skal vurderes på grundlag af omstændighederne i den enkelte sag, herunder navnlig sagens betydning, dens kompleksitet samt sagsøgerens og de kompetente myndigheders adfærd (jf. i denne retning dom af 15.10.2002, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P – C-252/99 P og C-254/99 P, EU:C:2002:582, præmis 187 og 188).
- 318 Sagsøgeren har foreholdt EU-lovgiver, at denne ikke i artikel 25 i forordning nr. 1/2003 har fastsat en maksimal frist, efter udløbet af hvilken Kommissionens indgreb er udelukket, selv om forældelsesfristen har været stillet i bero.
- 319 Det skal i denne henseende bemærkes, at affattelsen af artikel 25 i forordning nr. 1/2003 skyldes, at EU-lovgiver under udøvelsen af de kompetencer, den er tillagt, forenede to formål, der kan kræve modsatrettede foranstaltninger, nemlig på den ene side behovet for at sikre retssikkerheden, idet det forhindres, at der på ubestemt tid kan rejses tvivl om situationer, der med tiden har forankret sig, og på den anden side kravet om at sikre, at lovgivningen overholdes, idet overtrædelser af EU-retten forfølges, konstateres og sanktioneres (jf. i denne retning dom af 6.10.2005, Sumitomo Chemical og Sumika Fine Chemicals mod Kommissionen, T-22/02 og T-23/02, EU:T:2005:349, præmis 82).
- 320 I det foreliggende tilfælde har sagsøgeren ikke godtgjort, at EU-lovgiver ved at forene disse forskellige formål overskred den margen, som den råder over i denne forbindelse. Beføjelserne til at foretage kontroller og pålægge sanktioner er nemlig underlagt strenge grænser. Forældelsesfristen stilles ganske vist i bero, når der anlægges søgsmål for Unionens retsinstanser. Denne mulighed kræver imidlertid, at virksomhederne med henblik på gennemførelsen heraf selv foretager skridt. EU-lovgiver kan ikke foreholdes den omstændighed, at den afgørelse, der træffes ved afslutningen af en procedure, når flere søgsmål er blevet anlagt, idet hvert enkelt søgsmål anlægges af berørte virksomheder, vedtages efter en vis frist.

321 Den af EU-lovgiver foretagne forening ses så meget desto mere passende, eftersom borgere, der klager over en urimeligt lang procedure, kan anfægte denne varighed ved at anlægge sag med påstand om annullation af den afgørelse, der er vedtaget efter denne procedure, idet en sådan annullation er forbeholdt situationer, hvor overskridelsen af en rimelig frist har hindret udøvelsen af retten til forsvar, eller ved at anlægge et erstatningsøgsmål for Unionens retsinstanser, når overskridelsen af den rimelige frist ikke har givet anledning til en tilsidesættelse af retten til forsvar (jf. præmis 172 ovenfor).

322 Dermed skal det sjette anbringende forkastes.

[*udelades*]

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RET TEN (Fjerde Udvidede Afdeling):

1) Europa-Kommissionen frifindes.

2) Feralpi Holding SpA betaler sagsomkostningerne.

Gervasoni

Madise

Nihoul

Frendo

Martín y Pérez de Nanclares

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 9. november 2022.

Underskrifter